

811.163.41'367.622.16

811.163.41'367.624

811.163.41'42

<https://doi.org/10.18485/sj.2024.29.1.23>**БОРКО Н. КОВАЧЕВИЋ***Универзитет у Београду
Филолошки факултет

Оригинални научни рад

Примљен: 23. 1. 2024.

Прихваћен: 20. 2. 2024.

О УПОТРЕБИ ПРИЛОГА УЗ ГЛАГОЛСКЕ ИМЕНИЦЕ НА -ЊЕ У ЈАВНОМ ДИСКУРСУ ИНТЕРНЕТА**

Истраживање се бави употребом прилога уз глаголске именице изведене суфиксом *-ње* у јавном дискурсу на Интернету. Полазећи од чињенице да су ове именице главно средство номинализације у савременом српском језику и да је у том контексту њихова употреба карактеристична за неке изразито формалне функционалне стилове, као што су језик бирократије, новинарски и научни стил, циљ рада је да утврди да ли је модификација глаголских именица на *-ње* прилозима карактеристика српског јавног дискурса на Интернету, односно његових одређених функционалних стилова. За ову сврху, у истраживању се користи корпус *Serbian Web Corpus PDRS 1.0*, који располаже алатима за одређивање тзв. релативне густине испитиване јединице у различитим типовима текстова, то јест у различитим функционалним стиливима унутар корпуса.

Кључне речи: глаголске именице на *-ње*, модификација прилозима, српски језик, јавни дискурс Интернета, функционални стил

* borko.kovacevic@fil.bg.ac.rs

** Истраживање је спроведено уз подршку Фонда за науку Републике Србије, 7750183, *Јавни дискурс у Републици Србији – PDRS*.

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Предмет овог рада је анализа употребе прилога уз глаголске именице изведене суфиксом *-ње* у јавном дискурсу на Интернету, са циљем да се утврди да ли је и у којој мери модификација ових именица прилозима одлика поменутог дискурса генерално, а пре свега његових појединих функционалних стилова.

Модификација глаголских именица на *-ње* прилозима (у српском јавном дискурсу) занимљива је за истраживање из (најмање) два разлога. Први разлог је чињеница да је генерално употреба прилога уз именице изузетак, а не правило. Како се истиче и у Ковачевић Б. (2017), опште узевши, придеви и прилози су комплементарни типови модификатора – придеви модификују именице, а прилози глаголе. Међутим, примери као што су *певање наглас*, *долазак овамо* и слични показују да се и (глаголске) именице могу модификовати прилозима (Ковачевић Б. 2017: 490). Именице уз које је могућа модификација прилозима су такозване именице са значењем догађаја, међу којима је далеко највећи број оних које су изведене управо суфиксом *-ње*.

Други разлог због којег је модификација глаголских именица на *-ње* прилозима у српском јавном дискурсу занимљива за истраживање јесте то што су ове именице главно средство номинализације исказа у српском језику. Њихова употреба, као што је познато, посебно је карактеристична за бирократски језик, односно за новинарски, политички, правни, као и научни стил, које карактерише изразита формалност. Имајући ово у виду, рад настоји да истражи за које функционалне стилове је карактеристична модификација глаголских именица на *-ње* прилозима. То ће се урадити одређивањем тзв. релативне густине употребе прилога уз ове именице по типовима текстова, а у истраживању се користи корпус који располаже алатима за то (*Serbian Web Corpus PDRS 1.0*).

Истраживање би требало да да одговор на питање да ли је модификација прилозима глаголских именица на *-ње* додатни показатељ (маркер) да су ове именице (као средство номинализације) генерално одлика савременог српског јавног дискурса, односно његових одређених функционалних стилова. Имајући у виду да је модификација именица (па и именица на *-ње*) прилозима пре изузетак, него правило, очекивано је да истраживање неће дати позитиван одговор на први део питања – употреба прилога уз глаголске именице на *-ње* не би требало да је одлика српског јавног дискурса генерално. Међутим, што се тиче појединих функционалних стилова (типова текстова), претпоставка је да би истраживање могло показати да је модификација именица на *-ње* прилозима одлика појединих функционалних стилова српског јавног дискурса на Интернету, а пре свега оних изразито формалног карактера.

МОДИФИКАЦИЈА ПРИЛОЗИМА КАО ОБЕЛЕЖЈЕ ИМЕНИЦА СА ЗНАЧЕЊЕМ ДОГАЂАЈА

У српској литератури нема много радова који су се бавили употребом прилога уз именице. Најзначајнији радови везани за ову тематику су радови М. Ковачевића (Ковачевић М. 1982, 1983, 1987). Сам Ковачевић наглашава скоро непостојање помињања могућности да се именице модификују прилозима, напомињући да и тамо где се то скромно помиње користе се оградe типа *ријетко* или *кадито*, и наводи неке од аутора који допуштају модификацију именица и прилозима, а не само и искључиво придевима (Ковачевић М. 1983: 131).¹

М. Ковачевић не описује само *атрибутску употребу* прилога уз глаголске именице (као у горенаведеним примерима *певање наглас*, *долазак овамо*), него и употребу прилога уз *примарне* (Ковачевић М. 1983) или конкретне/предметне именице (Ковачевић М. 1987) и именичке заменице. Ради се о примерима као што су *кућа слијева*, *људи напољу*, односно *оно јуче*, *они унутра* и слично. Међутим, како истиче Ковачевић М. (1983: 133), у оваквим и сличним примерима прилог је атрибутску функцију „добрио преко атрибутске релативне реченице која је стајала уз ту именицу или замјеницу и унутар које је прилог био или у саставу именског предиката као његов лексички дио, или је имао уз глагол те релативне реченице функцију неке адвербијалне одредбе”. Другим речима, прилози уз конкретне именице заправо модификују глагол који је центар односне реченице која модификује конкретну именицу – у примеру *кућа слијева* постоји нешто што се не чује/не чита, а што је подразумевано (у наставку стављено у заграда): *кућа (која се налази) слијева*. Прилог *слијева* овде модификује глагол *налазити се*, а не (директно) именицу *кућа* (Ковачевић Б. 2017: 496).

У (релативно) скорије време, феноменом употребе прилога уз именице бави се Ковачевић Б. (2017), у раду који истражује примере у којима су прилозима модификоване глаголске именице. Рад полази од претпоставке да је модификација прилозима особина глаголских именица која их одваја од *правих* именица (чији су прототипични представник конкретне именице) и покушава да објасни ту њихову специфичност, односно различитост у односу на *типичне* именице. Глаголске именице уз које је могућа употреба прилога конкретно су именице са значењем догађаја, као прототипичне глаголске именице – именице изведене из глагола које поседују највише изразито глаголских карактеристика.

Дајући једну генералну, међујезичку слику класификације глаголских именица (именица изведених из глагола), Ковачевић Б. (2016) истиче да се

¹ О овоме се говори и у Ковачевић Б. (2017: 490).

глаголске именице у српском могу поделити на две опште класе: именице са обележјем +догађај и именице са обележјем –догађај.² У именице са обележјем +догађај спадају именице које се на било који начин односе на догађај. У питању су именице које означавају (сам) догађај, именице које означавају аргумент догађаја и именице које означавају резултат догађаја (=резултативне именице). У случају именица које означавају догађај, ради се о семантички гледано *правим глаголским именицама*, односно, како се то традиционално дефинише, именицама које имају глаголско значење – значење „радње, стања или збивања” (*копање, патња, свитање*). Међу именицама које означавају аргумент догађаја разликују се именице са значењем екстерног аргумента догађаја (*пливач, пушач*) и именице са значењем интерног аргумента догађаја (*рањеник, осуђеник*). Резултативне именице, као што сам назив каже, представљају именице које означавају резултат неког догађаја (*решење, позајмица, откриће*). У именице са обележјем –догађај спадају референцијалне глаголске именице (*учитељ, глодар, дизало, градилиште*).³

Све четири наведене класе глаголских именица имају одређене синтаксичко-семантичке особине које их разликују од остале три класе.⁴ Именице са значењем догађаја, као што је речено, представљају класу глаголских именица у српском језику која манифестује највише особина које их чине сличним глаголима. Ове именице поседују аргументску структуру,⁵ могућа је њихова појава у конструкцији са контролом од стране имплицитног аргумента (\emptyset_i *Фотографисање градских улица да би PRO_i направио добру репортажу није уродило плодом*), а на ове именице може се додати и одрични префикс *не-*, који је еквивалентан одричној речци *не* уз глаголе (*нефотографисање, неулазак*). Уз именице са значењем догађаја могу се користити и предикати типа *трајати*, то јест предикати који упућују на временски динамичну природу ових именица, која је иначе типична за глаголе, а не за именице (*Фотографисање улица се одужило два сата*). Такође, ове именице могу се модификовати модификаторима типа *намеран*, који упућују на интенционалног вршиоца радње (*Намерно двосатно фотографисање га је изнервирало*). И коначно, именице

² Именице типично имају референцијално значење, док глаголи генерално означавају *догађаје* и имају аргументе (учеснике) у догађају на који се односе (Алексаду 2010).

³ Овде наведена класификација глаголских именица (такође позивајући се на Ковачевић Б. 2016) даје се и у Ковачевић Б. (2018: 286) и Ковачевић Б. (2022: 200–204).

⁴ О овим се особинама детаљно говори у Ковачевић Б. (2016), а овде се те особине укратко сумирају (према Ковачевић Б. 2016: 135–140).

⁵ У савременој траматичкој теорији, под аргументима се подразумевају партиципанти (ентитети) који учествују у догађају који је обележен предикатом, а који су неопходни да би се радња изречена предикатом реализовала. Будући да предикацију уобичајено формира глагол, онда се углавном говори о аргументима уз неки глагол (које захтева тај глагол), односно о аргументској структури глагола. Аргументска структура представља информацију о аргументима глагола. Она говори о томе који учесници догађаја који је глаголом обележен постоје (Ковачевић Б. 2022: 201).

са значењем догађаја могу се модификовати прилозима (*долазак овамо, фотографисање ноћу*). Именице које означавају аргумент догађаја поседују само две од поменутих специфичности које су карактеристичне за именице са значењем догађаја: оне такође имају аргументску структуру (аргументе) и на ове именице може се додати одрични префикс *не-* (*непливач, непушач*). Док резултативне именице имају (само) аргументску структуру, референцијалне именице немају ниједну од горе поменутих (типично) глаголских особина.

На скали на чијем би једном крају био глагол, а на другом крају именица, као две (основне) врсте речи, најдаље глаголу су референцијалне именице, а најближе су именице са значењем догађаја (Ковачевић Б. 2016: 135) – именице са значењем догађаја показују највише особина које су карактеристичне за глаголе. Једна од тих особина, као што је истакнуто, управо је модификација прилозима.

Примери употребе прилога уз (глаголске) именице са значењем догађаја у српском језику у Ковачевић Б. (2017) екцерпирани су из *Корпуса савременог српског језика на Математичком факултету у Београду* и укључују прилоге за место (*наметање споља*), прилоге за време (*осматрање ноћу*), као и прилоге за начин (*певање уживо*). За објашњавање могућности модификације именица са значењем догађаја прилозима у савременом српском језику у Ковачевић Б. (2017) користи се тзв. *структурни модел* А. Алексиаду (Алексиаду 2001, 2009).⁶ Према том моделу, употреба прилога уз глаголске именице (конкретно именице са значењем догађаја) објашњива је присуством одређених типично глаголских функционалних категорија у структури ових именица (Алексиаду тврди да су у питању категорије вид и стање). Будући да су те функционалне категорије присутне како у структури глагола тако и у структури именица са значењем догађаја, отуда се по овом моделу уз ове именице, као и уз глаголе, могу се употребљавати прилози.

Убедљиво највећи број именица са значењем догађаја, као што је већ речено, изведен је суфиксом *-ње*. Глаголске именице на *-ње*, као што је такође напоменуто, главно су средство номинализације исказа у српском језику.

ГЛАГОЛСКЕ ИМЕНИЦЕ НА *-ЊЕ* КАО СРЕДСТВО НОМИНАЛИЗАЦИЈЕ

Номинализација се у Пипер *et al.* (2005: 555) дефинише као „поступак претварања вербалних, глаголских структура у номиналне, именичке”, а глаголска именица се посматра као „највиши степен номинализовања исказа”. Као илустрација, наводе се следећи примери:

⁶ Алексиаду се позива и на запажања код Маранца (1999) и Ембика (2000а, 2000б).

- (1) а. У обраћању нацији Буш је обећао ... [→ Када се обраћао нацији, ...].
 б. Енергија више не може служити за одржавање социјалног мира [→ ... да би се одржавао социјални мир].
 в. Најављује се сузбијање често нелојалне конкуренције [→ ... да ће се сузбити често нелојална конкуренција].
 г. Са свих страна падају оптужбе уз међусобна препуцавања [→ ... и при том се међусобно препуцавају].

Будући да су најчешће средство процеса номинализације у српском језику, глаголске именице изведене суфиксом *-ње* главни су репрезент различитих карактеристика које одликују номинализације генерално.⁷ Тако је њихова употреба посебно карактеристична за такозване „интелектуализоване функционалне стилове” – новинарски, политички, правни, административни, научни стил (Радовановић 1990: 45). Кликовац (2008а) истиче да је „претерана номиналност” једна од главних одлика бирократског језика, односно констатује (Кликовац 2008б) да је „постала обележје формалног начина изражавања, тј. језика који се користи у званичним, формалним ситуацијама”. Кликовац (2008б) такође истиче и употребу номинализације у контексту друштвене моћи, као начин да се објави нечија моћ, те у контексту утилитарног аспекта, где су номинализације једно од главних оруђа за замагљивање информација, то јесте за манипулисање путем језика.

Истраживање полази од претпоставке да ће анализа модификације глаголских именица на *-ње* прилозима потврдити чињеницу да је употреба ових именица (као главног средства номинализације у савременом српском језику) карактеристика изразито формалног стила. Конкретно, претпоставка је да је кориштење прилога уз ове именице могући (додатни) показатељ поменуте формалности, те је отуда занимљиво видети у ком степену је модификација глаголских именица на *-ње* прилозима одлика појединих типова текстова у јавном дискурсу на Интернету, то јест одређених функционалних стилова тог дискурса.

О КОРПУСУ

Истраживање је спроведено на веб-корпусу *Serbian Web Corpus PDRS 1.0*, који је настао у оквиру пројекта *Јавни дискурс у Републици Србији*

⁷ О „посебности” именица изведених из глагола суфиксом *-ње* (у односу на именице изведене из глагола другим суфиксима) говори и Клајн (2003: 169), ослањајући се и на радове Вуковића (1960) и Терзића (1969), а називајући их *глаголским* именицама и поредећи их са латинским герундијем, поимениченим инфинитивом у немачком и герундом у енглеском језику, док именице изведене из глагола неким другим суфиксом назива *девербалним* (*девербативним*) именицама.

(*Public Discourse in the Republic of Serbia – PDRS*). Овај пројекат иначе се бави истраживањем медијског, политичког и дискурса друштвених мрежа, а између осталог са циљем да се покаже и потенцијал језичких средстава да буду употребљена у сврху моћи, манипулисања, убеђивања, уверавања, преговарања итд.⁸

Корпус је креиран током 2022. године, а објављен 22. јануара 2023. Његов аутор је Филип Васершajt,⁹ а издавач Институт за српски језик САНУ. Поред тога што се ради о (у тренутку истраживања) најсавременијем и највећем корпусу српског језика (пресек при крају писања рада је 715419977 токена, 454187 текстова, 31401284 реченица), овај корпус био је прикладан за истраживање и из разлога што једини пружа могућност прегледа упита по типовима текстова.

Сви текстови корпуса груписани су у различите типове текстова (*text types*). Ради се о томе да је око 80% *URL* адреса таговано за различите типове извора, за такозване области (*areas*). У питању су следеће области (подкорпуси): *media* (медијска издања са неколико постова дневно – претежно електронска издања дневних новина), *inform* (медијска издања фокусирана око неке теме, са не тако честим постовима, односно максимум 3 поста по дану), *shop* (сајтови за продају, где се дају описи производа), *edu* (сајтови који се односе на образовање/науку), *forum* (постови на форумима), *state* (сајтови управе на националном, регионалном и локалном нивоу), *science* (научне публикације), *company* (сајтови разних компанија), *ngo* (сајтови невладиних организација), *portal* (портали фокусирани око неке теме, али без (свако)дневних постова), *database* (базе знања, речници, базе података и слично) и *community* (сајтови различитих удружења, клубова обожаваатеља и сл.).¹⁰

Као што се може видети у графикону који следи, далеко највећи део корпуса чини област (подкорпус) *media*, а потом *inform*.¹¹

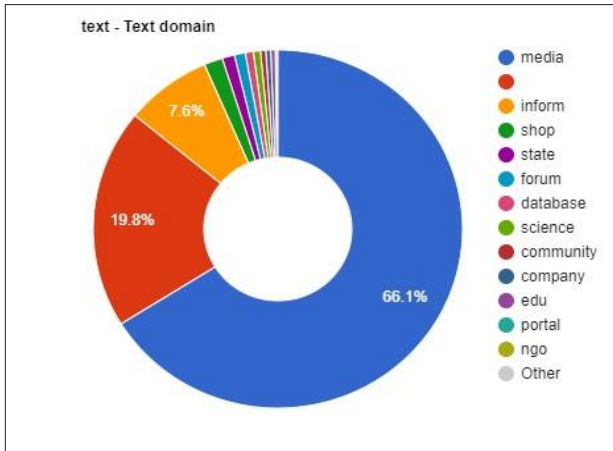
⁸ О самом пројекту и његовим циљевима више се може видети на званичној веб презентацији (<https://javnidiskurs.rs>).

⁹ Истраживач са Института за славистику и хунгарологију Хумболтовог универзитета у Берлину.

¹⁰ Наведени описи различитих типова текстова (области) дати су у самом корпусу, конкретно у делу који се односи на опис корпуса, одакле су преузети и остали горенаведени подаци о корпусу (који су на енглеском језику, а овде дати превод дело је аутора овог рада).

¹¹ Најтамнијом бојом у графикону обележен је удео корпуса који још увек није тагован за типове текстова.

Графикон 1. Удео типови текстова у корпусу

За истраживање које се овде представља могућност прегледа упита по типовима текстова битна је из разлога што се наведени типови текстова (области) могу упоредити са различитим функционалним стиловима. У том контексту, посебан фокус је на стилове за које је карактеристична номинализација (чији су главни репрезент глаголске именице на *-ње*), а као што је речено, то су неки изразито формални функционални стилови, као што су бирократски језик, односно новинарски, политички, правни, као и научни стил. Будући да је корпус сачињен од (типова) текстова који припадају јавном дискурсу Интернета, а одлика таквог дискурса по правилу је значајан степен формалности (за разлику од приватног дискурса, односно неформалног говора, а пре свега разговорног језика),¹² у такве функционалне стилове, у формални начин изражавања, мање-више спада већина наведених типови текстова, осим *shop*, *forum* и *community*, који су значајно неформалнији, што би се у некој мери могло рећи и за *portal*, *database* и *ngo*. Другим речима, очекивано је да је употреба прилога уз глаголске именице на *-ње* (као средство номинализације) карактеристична пре свега за области *state*, *science*, *edu*, *media*, *inform*, али и *company* (будући да се на сајтовима компанија претежно налазе статуту и правна акта).

Оно што је посебна вредност корпуса је чињеница да постоје алати за аутоматску претрагу по типовима текстова, чији резултат су два параметра који говоре о уделу, о заступљености испитиване јединице у типовима текстова. Први параметер је релативна фреквенција или фреквенција јединице по

¹² О различитим функционалним стиловима/регистрима на Интернету в. нпр. Бибер и Егберт (2018) и литературу која се тамо наводи.

милиону (број појаве испитиване јединице по милион токена корпуса) у типу текста, која се добија тако што се тотална фреквенција јединице у одређеном типу текста подели са величином тог типа текста (подкорпуса). Други, илустративнији параметер је такозвана релативна густина (или релативна фреквенција типа текста) – број који се добија дељењем релативне фреквенције (јединице по милион токена) са релативном величином одређеног типа текста. Релативна густина заправо пореди фреквенцију неке јединице у одређеном типу текста са фреквенцијом те јединице у целом корпусу. Како се наводи у опису корпуса, уколико је релативна густина испитиване јединице у неком типу текста мања од 100%, то значи да је та јединица мање фреквентна у том типу текста, него у целом корпусу, то јесте да није типична (специфична) за тај тип текста. Ако је, са друге стране, релативна густина испитиване јединице у одређеном типу текста већа од 100%, то значи да је та јединица више фреквентна у том типу текста, него у целом корпусу, односно да је типична (специфична) за тај тип текста. Релативна густина говори о томе колико је испитивана јединица више/мање фреквентна у неком типу текста него у целом корпусу, то јест колико је специфична за тај тип текста.

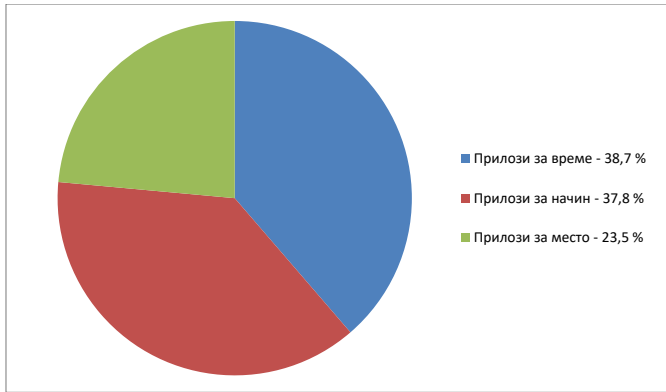
Корпус је претражен помоћу упита у виду регуларних израза. Добијени резултати претраге су потом „ручно” проверавани, уз одстрањивање евентуалних примера који не одговарају ономе што се упитом желело претражити. Након тога је на „пречишћеним” резултатима урађена аутоматска претрага по типу текста, чиме су добијени подаци по два за истраживање кључна параметра – параметар релативне фреквенције и релативне густине по типу текста употребе прилога уз глаголске именице на *-ње*.

РЕЗУЛТАТИ И ДИСКУСИЈА

Из корпуса је ексцерпирано укупно 2030 примера у којима су глаголске именице на *-ње* модификоване прилозима. У односу на укупан број токена у корпусу (према резултатима претраге 715405341), ради се о веома малом броју примера – свега 0,0002838% корпуса, уз релативну фреквенцију (број јединица по милион токена) од 2,84. Овај број је мали и у односу на укупан број глаголских именица на *-ње* које су забележене у корпусу, а конкретно се ради о 0,0204% од броја ових именица – 9951682 (према Ковачевић Б. 2023). Ово је и очекивано, с обзиром да је модификација именица прилозима, као што је речено, изузетак, а не правило.

Што се тиче типологије прилога који су употребљени уз глаголске именице на *-ње*, највише је прилога за време (785 примера), нешто мањи број је прилога за начин (767 примера), а најмање је прилога за место (478 примера). Процентуално, то изгледа овако:

Графикон 2. Типологија употребљених прилога
уз глаголске именице на -ње

Међу прилозима за време најфреквентнији су прилози *унапред* (*заказивање унапред, плаћање унапред, наручивање унапред...*) – 291 пример, *касно* (*конзумирање слатке хране касно, једење касно, остајање касно на послу...*) – 184 примера и *ноћу* (*буђење ноћу, грејање ноћу, снимање ноћу...*) – 88 примера. Најбројнији прилози за начин су *уживо* (*клађење уживо, емитовање уживо, постављање питања уживо...*) – 177 примера, *напамет* (*учење напамет, рецитовање напамет, писање напамет...*) – 168 примера и *наглас* (*читање наглас, размишљање наглас, понављање наглас...*) – 167 примера. Што се тиче прилога за место, највише је забележено примера са прилогом *улево* (*скретање улево, помицање улево, померање улево...*) – 95 примера, потом са прилогом *удесно* (*скретање удесно, убрзање удесно, кривљење главе удесно...*) – 75 примера и са прилогом *напред* (*кретање напред, померање напред, гледање напред...*) – 61 пример.

Као што наведене бројке показују, прилог *унапред* је најфреквентнији прилог за модификацију глаголских именица на -ње генерално (не само у оквиру прилога за време). У далеко највећем броју случајева, овај прилог је употребљен у временском значењу, као што је илустровано горенаведеним примерима: *заказивање унапред* је заказивање (извесно време) пре неког момента (а не непосредно пре тог момента, односно при самом моменту дешавања одређене радње); што је слична ситуација и са *наручивањем унапред* (не можете напросто преузети/користити нешто, а да пре тога нисте наручили); док је *плаћање унапред* плаћање (рецимо) пре преузимања неке робе (а не после преузимања). Међутим, као што показују забележени примери *нагињање унапред* и *повијање унапред*, прилог *унапред* може имати и месно значење (ради се о смеру нагињања, односно повијања – унапред, а не уназад). Такође, овај

прилог може имати и значење начина одвијања радње обележене глаголском именицом на *-ње*: *бројање унапред*, *размишљање унапред* и сл.

Ковачевић М. (1983: 140) истиче да и неки прилози за место имају заправо начинско значење у одређеном контексту. Такви би били примери попут *кретање напред* или *гурање назад*, у којима прилози говоре и о начину извођења радње (какво кретање? – кретање напред, односно какво гурање? – гурање назад). Будући да су ови прилози по свом изворном значењу прилози за место, овде се ипак класификују заједно са другим месним прилозима.¹³

Представљену типологију прилога употребљених уз именице на *-ње* занимљиво је упоредити са налазима у Ковачевић Б. (2017), будући да су и тамо ексцерпирани примери из једног електронског корпуса српског језика (*Корпус савременог српског језика на Математичком факултету у Београду*). У том раду се не барата прецизним бројкама и статистиком, али типологија употребљених прилога која се тамо даје пропорционално одговара типологији укупног броја примера који су ексцерпирани у самом истраживању. У том смислу, у Ковачевић Б. (2017: 493–495) највећи број наведених прилога који модификују глаголске именице (не само на *-ње*, већ и изведене неким другим суфиксом) прилози су за место, потом следе прилози за време, а најмањи је број прилога за начин. Удео употребе прилога за време, начин и место у наведеном истраживању очигледно је другачији у односу на истраживање које се овде представља – удео прилога за место на пример у том истраживању је највећи, а у овом истраживању најмањи. За тумачење ове разлике извесно је битан фактор природе два корпуса. *Корпус Математичког факултета* значајно је мањи од *PDRS* корпуса, а такође разлика је и у томе што је *PDRS* корпус стопроцентно (изворно) корпус српског језика на Интернету, док се *Корпус Математичког факултета* у значајној мери састоји од првобитно штампаних текстова, који су потом дигитализовани. Различити су свакако и типови текстова у два корпуса. Можда је, међутим, разлог ове разлике и то што су у Ковачевић Б. (2017) истраживањем обухваћене све глаголске именице, а не само глаголске именице изведене суфиксом *-ње* (што би могло да значи да је типологија прилога којим се глаголске именице модификују условљена начином творбе именица, односно да зависи од суфикса којим су именице изведене)?

Интересантно је такође и питање колокација именица на *-ње* и прилога, то јест фреквентности комбинација одређених именица на *-ње* и појединих

¹³ О овоме се говори се и у Ковачевић Б. (2017: 494). Примера вишезначности прилога који модификују именице на *-ње* забележених у овом истраживању свакако има још, али ће то бити тема неких будућих радова (који ће се детаљније бавити синтаксичко-семантичким одликама прилога употребљених уз глаголске именице на *-ње*). О прилозима генерално и проблемима њихове класификације в. нпр. Грицкат (1983) и Стевовић (1973, 1974-1975), као и Ивић (1978, 1979).

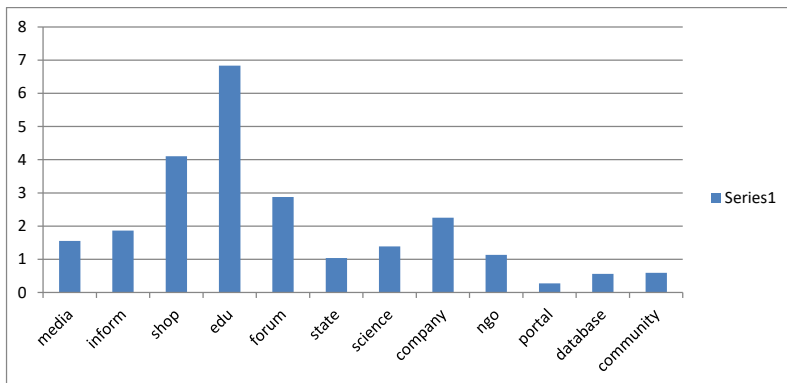
прилога који их модификују. Најфреквентнији прилог (*унапред*) део је и најфреквентније колокације именице на *-ње* и прилога – *плаћање унапред* (104 забележена примера употребе ове комбинације). Бројне су и комбинације *казивање напамет* (64 примера), као и *скретање улево* (65 примера). Будући да ово и слична питања нису у фокусу рада, биће остављена за нека друга истраживања, а у наставку се представљају резултати који су у центру пажње, а који се тичу (на почетку рада) постављеног питања да ли је модификација глаголских именица на *-ње* прилозима у српском језику генерално одлика јавног дискурса Интернета, односно појединих типова текстова (функционалних стилова) тог дискурса.

Да би се дао одговор на ово питање, потребно је резултате истраживања уклопити у једну ширу слику, то јест у контекст фреквентности употребе глаголских именица на *-ње* генерално (без обзира да ли су и чиме модификоване) у *PDRS* корпусу, односно у контекст фреквентности њихове употребе у различитим типовима текстова у корпусу. Резултати таквог истраживања представљени су у Ковачевић Б. (2023), те ће се у даљем току рада позивати и на резултате тог истраживања.

Ако се погледа укупан број глаголских именица на *-ње* које су забележене у корпусу – 9951682 (Ковачевић Б. 2023), као што је и очекивано (имајући опет у виду да је модификација именица прилозима изузетак, а не правило), не може се говорити о томе да је употреба прилога уз ове именице карактеристика корпуса на којем је вршено истраживање, односно да је евентуално нека одлика српског јавног дискурса Интернета генерално. Као што је већ неведено, број забележених примера модификације именица на *-ње* прилозима (2030) представља свега око 0,0204 % од укупног броја именица на *-ње* у корпусу (9951682).

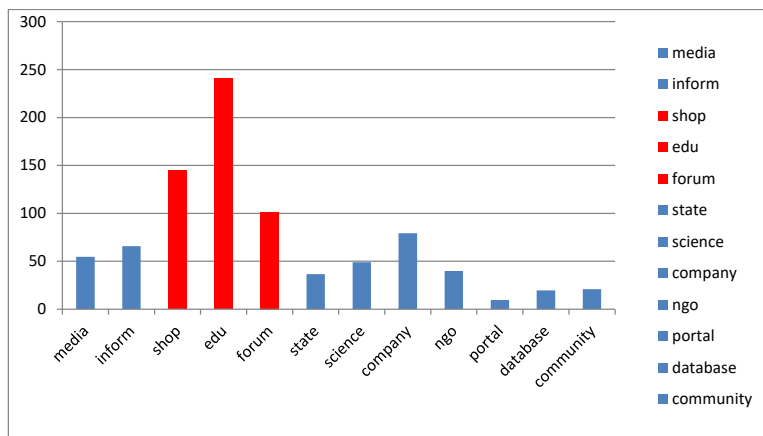
Што се тиче дистрибуције употребе прилога уз глаголске именице на *-ње* по типовима текстова, обрада добијених резултата помоћу алата којима располаже корпус дала је следеће налазе у погледу релативне фреквенције у типу текста: у области *media* 1,55; у области *inform* 1,87; *shop* 4,1; *edu* 6,83; *forum* 2,88; *state* 1,03; *science* 1,39; *company* 2,25; *ngo* 1,13; *portal* 0,27; *database* 0,56 и у области *community* 0,59. Ово се може представити следећим графиком:

Графикон 3. Релативна фреквенција употребе прилога уз глаголске именице на -ње у типовима текстова

Резултати анализе показују да је удео примера модификације глаголских именица на *-ње* прилозима у односу на величину типа текста (подкорпуса) највећи у областима *edu*, *shop* и *forum*. То истиче и параметар такозване релативне густине употребе прилога уз глаголске именице на *-ње* у типовима текстова: *media* – 54,65%; *inform* – 65,78%; *shop* – 144,60%; *edu* – 240,84%; *forum* – 101,36%; *state* – 36,41%; *science* – 48,87%; *company* – 79,29%; *ngo* – 39,87%; *portal* – 9,55%; *database* – 19,59% и *community* – 20,82%. Графички приказано, то изгледа овако (тамнијом бојом означене су области где је релативна густина преко 100%):

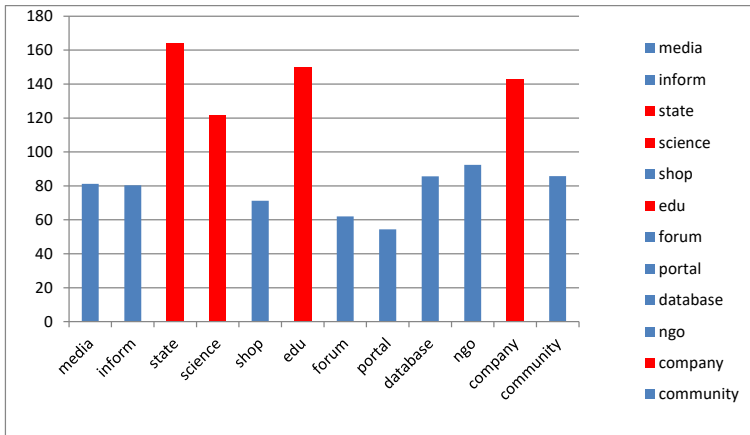
Графикон 4. Релативна густина употребе прилога уз глаголске именице на -ње у типовима текстова

Као што је речено, релативна густина преко 100% у одређеном типу текста, упућује на то да је испитивана јединица типична за тај тип текста, за тај подкорпус. У том погледу, за модификацију глаголских именица на *-ње* прилозима може се рећи да је одлика пре свега области *edu* (релативна густина 240,84%), потом области *shop* (релативна густина 144,60%) и незнатно области *forum* (релативна густина 101,36%).

Да би се ови резултати боље протумачили, корисно их је упоредити са релативном густином употребе глаголских именица на *-ње* генерално у типовима текстова у корпусу. Према Ковачевић Б. (2023), то изгледа овако (поново су тамнијом бојом означене области где је релативна густина преко 100%):

Графикон 5. Релативна густина употребе глаголских именица на *-ње* по типовима текстова

Графикон показује да је употреба глаголских именица на *-ње* најтипичнија за области *state*, *edu*, *company* и *science*. У питању су типови текстова за које је речено да представљају формалне функционалне стилове, за које је карактеристична номинализација. Области *media* и *inform* (претежно новинарски функционални стил) немају вредности преко 100% вероватно из разлога што су ипак далеко мање формалне природе од области *state*, *edu*, *company* и *science*. Разлог за то је „разуђеност”, разноликост текстова који су груписани пре свега у област *media*, али и у област *inform*, односно чињеница да значајан удео у ове две области (на првом месту у области *media*) чине и текстови из „жуте штампе” (који дефинитивно нису толико формалне природе). Свакако не треба занемарити ни податак да су области *media* и *inform* највеће области (тематски подкорпуси) целог корпуса, што аутоматски утиче на вредност релативне фреквенције (фреквенције јединице по милиону токена), а самим

тим и вредност релативне густине претраживане јединице, у овом случају употребе глаголских именица на *-ње*.

У случају употребе прилога уз глаголске именице на *-ње*, као што графикон 4 показује, вредност релативне густине од свих области које су окарактерисане као формални функционални стилови већа је од 100% само у области *edu*, за разлику од релативне густине употребе глаголских именица на *-ње* генерално, где је та вредност изнад 100% у *state*, *edu*, *company* и *science* (графикон 5).

Ово свакако упућује на то да је употреба прилога уз именице на *-ње* типична за *edu* област. Међутим, дефинитивно се не може рећи да је модификација ових именица прилозима показатељ (маркер) поменуте формалности у њиховој употреби као главног средства номинализације, будући да је вредност релативне густине пре свега у областима *state* и *science*, али и у области *company*, испод 100%, односно да употреба прилога уз глаголске именице на *-ње* није типична за ове области. Као и у случају употребе глаголских именица на *-ње* генерално, изразито мале вредности релативне густине употребе прилога уз глаголске именице на *-ње* у областима *media* и *inform* могу се објаснити величином ових подкорпуса, као и великим уделом текстова из „жуће штампе” у њима. Међутим, мали проценти релативне густине у областима *state*, *science* и *company* остају без очигледног објашњења.

Чини се да јасно објашњење нема ни чињеница да је релативна густина модификације глаголских именица на *-ње* прилозима изнад 100% у две изразито неформалне области – *shop* и *forum*. У случају употребе глаголских именица на *-ње* генерално, релативна густина у обе ове области, као што би се и очекивало (имајући у виду њихов неформални карактер), испод је 100%. Ово упућује на то да је употреба прилога уз глаголске именице на *-ње* одлика две изразито неформалне области, што потврђује горенаведени закључак да модификација прилозима није додатни маркер употребе глаголских именица у изразито формалним стиловима.

ЗАКЉУЧАК

Као што је на почетку рада претпостављено, истраживање је показало да употреба прилога уз глаголске именице на *-ње* није одлика јавног дискурса на Интернету генерално. Међутим, резултати упућују и на закључак да модификација ових именица прилозима није одлика ни функционалних стилова које карактерише изразито формални начин изражавања (бирокарски језик, односно новинарски, политички, правни, као и научни стил). У прилог томе иде чињеница да је употреба прилога уз глаголске именице на *-ње* (према релативној густини употребе по типовима текстова) одлика само *edu* области

(типа текста) међу свим формалним областима, односно чињеница да је модификација ових именица прилозима карактеристика две изразито неформалне области – *shop* и *forum*. Ово све значи да се не може констатовати да је употреба прилога уз глаголске именице на *-ње* некакав додатни показатељ (маркер) тога да је кориштење глаголских именица на *-ње* генерално (као главног средства номинализације у савременом српском језику) одлика изразито формалних стилова у јавном дискурсу на Интернету.

С обзиром на више пута поменути чињеницу да је модификација именица (свих, па и глаголских) прилозима реткост, изузетак, а не правило, овакви резултати истраживања су разумљиви. Нека будућа истраживања требало би да испитају фреквентност употребе осталих изразито глаголских карактеристика именица на *-ње* (као најбројнијих у категорији именица са значењем догађаја) у јавном дискурсу Интернета, као што су поменута могућност појаве у конструкцији са контролом од стране имплицитног аргумента, додавање одричног префикса *не-*, употреба предикати типа *трајати*, као и модификатора типа *намеран*. Могуће је да нека од ових карактеристика (за разлику од модификације прилозима) јесте одлика формалних функционалних стилова, односно да се може окарактерисати као додатни маркер чињенице да је кориштење глаголских именица на *-ње* генерално одлика формалног стила у јавном дискурсу на Интернету.

ЛИТЕРАТУРА

- Алексиаду 2001:** A. Alexiadou, *Functional Structure in Nominals: Nominalization and Ergativity*, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Алексиаду 2009:** A. Alexiadou, *On the role of syntactic locality in morphological processes: the case of (Greek) derived nominals*, A. Giannakidou & M. Rathert (ed.) *Quantification, definiteness and nominalization*, 253–280. Oxford: Oxford University Press. <http://ifla.uni-stuttgart.de/institut/mitarbeiter/artemis/artemissaabrev.pdf>
- Алексиаду 2010:** A. Alexiadou, Nominalizations: a probe into the architecture of grammar. Part I: the nominalization puzzle, *Language and Linguistics Compass*, 4, 496–511.
- Бибер/Егберт 2018:** D. Biber & J. Egbert, *Register variation online*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Вуковић 1950:** J. Vuković, Glagolske imenice na *-nje* i *-će*, *Pitanja savremenog književnog jezika*, sv. 1 (1949): 40–53, sv. 2 (1950): 149–171.

- Грицкат 1983:** И. Грицкат, О прилозима у српскохрватској лингвистичкој науци, *Јужнословенски филолог*, XXXIX, 1–41.
- Ембик 2000а:** D. Embick, Features, Syntax and Categories in the Latin Perfect, *Linguistic Inquiry*, 31, 185–230.
- Ембик 2000б:** D. Embick, *Participial Structures and Participial Asymmetries*, Massachusetts Institute of Technology.
- Ивић 1978:** М. Ивић, О српскохрватским реченичним прилозима, *Јужнословенски филолог*, 34, 1–16.
- Ивић 1979:** М. Ивић, О српскохрватским прилозима за начин, *Јужнословенски филолог*, 35, 1–18.
- Клајн 2003:** I. Klajn, *Tvorba reči u savremenom srpskom jeziku* II, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva/Novi Sad: Matica srpska/Beograd: Institut za srpski jezik SANU.
- Кликовац 2008а:** D. Klikovac, *Jezik i moć*, Beograd: XX vek.
- Кликовац 2008б:** Д. Кликовац, О стилским, идеолошким и утилитарним аспектима номинализације у српском језику, *Јужнословенски филолог*, LXIV, 177–188.
- Ковачевић М. 1982:** М. Ковачевић, *Типови неконгруентних атрибута уз девербативне именице у дјелима Анђелка Вулећића*, Књижевни језик, 11/2, 81–92.
- Ковачевић М. 1983:** М. Ковачевић, *Атрибутска употреба прилога у српскохрватском језику*, Зборник за филологију и лингвистику XXVI/1, 131–145.
- Ковачевић М. 1987:** М. Ковачевић, *Семантички типови неконгруентних атрибута српскохрватског језика*, Југословенски семинар за стране слависте 37, 119–134.
- Ковачевић Б. 2016:** В. Kovačević, *Glagolske imenice u savremenoj lingvističkoj teoriji*, Beograd: Filološki fakultet.
- Ковачевић Б. 2017:** Б. Ковачевић, О глаголским именицама које су модификоване прилогом у савременом српском језику, *Српски језик*, XXII, 489–499.
- Ковачевић Б. 2018:** Б. Ковачевић, О полисемичним глаголским именицама у савременом српском језику, *Анали Филолошког факултета*, XXX/1, 285–297.
- Ковачевић Б. 2022:** Б. Ковачевић, О суфиксима за извођење глаголских именица у савременом српском језику, *Српски језик*, XXVII, 199–214.

- Ковачевић Б. 2023:** Б. Ковачевић, О неким одликама употребе глаголских именица на -ње у српском јавном дискурсу, Међународна научна конференција *Језици и културе у времену и простору* 11 (ур. Снежана Гудурић, Анђелка Гемовић и Предраг Ковачевић), стр. 88, Нови Сад.
- Маранц 1999:** А. Marantz, *Creating words above and below little v*, Massachusetts Institute of Technology.
- Пипер et al. 2005:** П. Пипер, И. Антонић, В. Ружић, С. Танасић, Љ. Поповић и Б. Тошовић, *Синтакса савременога српског језика (проста реченица)*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства/Нови Сад: Матица српска/Београд: Институт за српски језик САНУ.
- Радовановић 1990:** М. Radovanović, *Spisi iz sintakse i semantike*, Sremski Karlovci: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića/Novi Sad: Dobra vest.
- Стевовић 1973:** И. Стевовић, Прилози као врста речи (Функција прилога), *Јужнословенски филолог*, 30, свеска 1–2, 615–623.
- Стевовић 1974–1975:** И. Стевовић, Прилози као врста речи, *Јужнословенски филолог*, 31, 79–109.
- Терзић 1969:** А. Terzić, Strukturno-semantičke odlike glagolskih imenica tvorbenog tipa *-nie*, *-enie*, u ruskom i *-nje*, *-će* u srpskohrvatskom jeziku, *Anali Filološkog fakulteta*, IX, 27–93.

ON THE ADVERBIAL MODIFICATION OF DEVERBAL NOUNS ENDING IN *-NJE* IN THE PUBLIC DISCOURSE OF THE INTERNET

Summary

This paper discusses the use of adverbs with deverbal nouns ending in *-nje* in the public discourse of the internet. Starting from the fact that these nouns are the main aid of nominalization in Serbian, and that their usage is a characteristic of some formal registers (as are the language of bureaucracy, journalistic and scientific style), the aim of the paper is to see whether the modification of deverbal nouns ending in *-nje* by adverbs is a characteristic of the Serbian public discourse of the internet, as well as of its specific registers. The research has been done on the *Serbian Web Corpus PDRS 1.0*, which has tools for calculating the relative density of a unit in different types of texts, i.e. different registers in the corpus.

Key words: deverbal nouns ending in *-nje*, adverbial modification, Serbian, public discourse of the internet, register.